

ZATVOR KAO IZBOR – PARADOKSALNA ISTINA

Snježana Maloić

Odgojni zavod Turopolje

Anita Jandrić

Odsjek za kriminologiju

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Sažetak

Tko želi biti milijunaš – svi; tko želi ići u zatvor – nitko; simplificirana teorija izbora. U Zatvorskom sustavu RH nalazi se oko 3 500 zatvorenika; u sustavu radi oko 3 000 djelatnika. Na neki način svi su u zatvoru i svi su to izabrali. Zbog čega bi netko izabrao raditi u zatvoru s "ubojicama, silovateljima, razbojnicima"? ("Čak sam i molbu za to pisao...") Zašto bi netko odabrao biti u zatvoru? ("Ja sam htio na Karibe, ne u Lepoglavu...") Kakav je izbor biti rukovoditelj u zatvorskom sustavu? ("Moram li ja danas u zatvor? Moraš, ti si upravitelj.") I što sve realitetna terapija ima reći o tome? Rijetka su okruženja u kojima se unutar zidova može susresti toliko samosažaljenja, ljutnje, straha, odbacivanja, stresa. Također su rijetka mjesta gdje se može naći toliko međusobnog kritiziranja, optuživanja, prigovarivanja, kažnjavanja, nepovjerenja. S druge strane, rijetke su institucije koje «nose» tako intenzivnu i složenu komunikaciju i zahtjevaju toliko strpljivosti, upornosti, prihvaćanja različitosti, tolerancije, međusobnog uvažavanja, razumijevanja, podrške, suradnje, empatičnosti, nade, entuzijazma... - okruženja u kojima tako puno ljudi toliko želi da «bude bolje», i onih koji i njima i sebi, bez obzira na sve teškoće, u tome ustrajno nastoje pomoći. I u takvim uvjetima živi se i radi, raduje se i tuguje, živi se jedan intenzivan život, s jedne strane dosta siromašan, s druge beskrajno bogat – s mnoštvom prilika za dobru komunikaciju, za «rad na sebi», za ostvarivanje dobrih odnosa i pozitivnih promjena.

Ključne riječi: teorija izbora, realitetna terapija, zatvorski sustav

UVOD

Realitetna terapija više nije novost u stručnim, pomagačkim profesijama. Mišljenja o njezinoj primjenjivosti i efikasnosti su različita – od maksimalnog zagovaranja koristi njezinog prakticiranja do omalovažavajućih komentara o njezinoj jednostavnosti i «naivnosti». Prema njezinoj primjeni naročito su kritične osobe koje su «čitale o njoj» ili su u nekoj prilici prisustvovala demonstraciji pojedinog slučaja, ali o njezinoj primjenjivosti povremeno diskutiraju i osobe sa završenim određenim stupnjem edukacije. Jedno je od mišljenja da realitetna terapija može biti efikasna kod nekih jednostavnijih, blažih poteškoća u radu sa «nezahtjevnim» klijentima kod kojih primjena «4 koraka» jedino i može biti efikasna. Iako se za realitetnu terapiju «čuje», o teoriji izbora kao širem aspektu «cijele priče» zna se manje, malo ili nimalo.

Pitanje (ne)efikasnosti tretmana u zatvorima još je manje novo, na njega se odgovara na različitim

razinama – u razgovorima u vlaku, u novinskim člancima pa sve do znanstvenih istraživanja i radova. Martinson je 1974. godine na temelju analize većeg broja istraživanja učinkovitosti tretmana izjavio da «ništa ne funkcionira» i da je nemoguće raditi adekvatan tretman u zatvorskim uvjetima (Mejovšek, 2001). Andrews i sur. (1990) su izvršili meta analizu na 154 evaluacije tretmana i ustanovili se da su programi usmjereni na promjenu ponašanja i na razvijanje novih načina razmišljanja u rješavanju problema, učinkovitiji od onih koji na to nisu usmjereni. Lipsey (1992) je u svojim istraživanjima to potvrdio i naglasio da takvi programi smanjuju recidivizam za 20%. Antonowicz i Ross (1994) su na temelju svojih istraživanja došli do zaključka da tretman, da bi bio uspješan, između ostalog, mora biti prilagođen klijentu i bazirati se na njegovim potrebama te na kontroli ponašanja. Navedena istraživanja potvrđuju činjenicu da je korisno (i poželjno!) koristiti načela teorije izbora i realitetne terapije u radu s osuđeničkom populacijom